

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

توسعه
راهبرد

پژوهشکده تحقیقات راهبردی

راهبرد توسعه (راهبرد یاس سابق) / رتبه علمی: ب

سال نوزدهم، شماره ۳ (پیاپی ۷۵)، پاییز ۱۴۰۲

ISSN: 1735 - 2460

-
- صاحب امتیاز: موسسه مرکز پژوهشی مطالعات راهبردی توسعه
  - مدیر مسئول: دکتر سید مرتضی نبوی
  - سردبیر: دکتر میثم موسایی
-
- امتیاز: رتبه علمی ب در سامانه رتبه بندی نشریات علمی (وزارت علوم، تحقیقات و فناوری)
  - ناشر: مرکز پژوهشی مطالعات راهبردی توسعه و پژوهشکده تحقیقات راهبردی
  - مدیر داخلی: علیرضا تاجریان
  - حروفچینی و صفحه آرایی: قربان تاجریان
-
- نشانی: تهران - خیابان فلسطین شمالی - پایین تر از زرتشت - پلاک ۵۵۴ - طبقه ۳
  - کد پستی: ۱۴۱۵۷۵۴۳۹۴ - تلفن: ۸۸۹۹۱۱۷۷ - شماره و سامانه پیام کوتاه: ۰۲۱۸۸۹۹۱۸۰۲
-
- آدرس اینترنتی موسسه: www.tsrc.ir
پست الکترونیک: rahbord.tousee@gmail.com
سامانه ارسال و پی گیری مقالات: www.rahbord-mag.ir
-

این فصلنامه در پایگاه‌های زیر نمایه می شود:

www.isc.gov.ir
www.magiran.com
www.saminattech.ir

پایگاه استنادی علوم جهان اسلام
بانک اطلاعات نشریات کشور
سامانه یکپارچه مدیریت نشریات ایران

-
- چاپ: انتشارات پژوهشکده تحقیقات راهبردی
  - قیمت: ۱۲۰۰۰۰ تومان
-

هیأت تحریریه فصلنامه راهبرد توسعه

سردبیر:

دکتر میثم موسایی: استاد دانشگاه تهران

اعضای گروه دبیران:

- ❖ دکتر حسن سبحانی: استاد دانشگاه تهران
- ❖ دکتر سید سعید زاهد زاهدانی: دانشیار دانشگاه شیراز
- ❖ دکتر حسین عیوضلو: دانشیار دانشگاه امام صادق (ع)
- ❖ دکتر محمدرحیم عیوضی: استاد دانشگاه بین المللی امام خمینی (ره)
- ❖ دکتر منوچهر محمدی: استاد دانشگاه تهران
- ❖ دکتر عباس ملکی: دانشیار دانشگاه صنعتی شریف

داوران این شماره:

دکتر مرتضی عزتی / دکتر میثم موسایی / دکتر محسن مهرآرا / دکتر ابوالفضل پاسبانی صومعه
دکتر امیرحسین مزینی / دکتر فتح الله تازی / دکتر سیمین قادری / دکتر معصومه قره داغی

چشم‌انداز جمهوری اسلامی ایران در افق ۱۴۰۴ هجری شمسی

با اتکال به قدرت لایزال الهی و در پرتو ایمان و عزم ملی و کوشش برنامه‌ریزی شده و مدبرانه جمعی و در مسیر تحقق آرمان‌ها و اصول قانون اساسی، در چشم‌انداز بیست ساله: ایران کشوری است توسعه‌یافته با جایگاه اول اقتصادی، علمی و فناوری در سطح منطقه، با هویت اسلامی و انقلابی، الهام‌بخش در جهان اسلام و با تعامل سازنده و مؤثر در روابط بین‌الملل.

راهنمای تهیه و ارسال مقالات

خواهشمند است برای ارسال مقاله، به این موارد توجه بفرمایید:

- ۱- نام و نام خانوادگی، میزان تحصیلات، رتبه علمی، شغل، نشانی، کدپستی، شماره تلفن و پست الکترونیکی خود را در برگه‌ای جداگانه قید و ضمیمه مقاله نمایید. ۷
- ۲- حجم مقاله بیش از ۲۰ صفحه و کمتر از ۱۰ صفحه (صفحه ۳۵۰ واژه‌ای) نباشد.
- ۳- در صورت ارسال مقالات ترجمه شده، تصویر متن اصلی مقاله و فهرست کامل منابع آن (با مشخصات دقیق کتاب‌شناسی) را به همراه ترجمه مقاله ارسال فرمایید.
- ۴- برای سهولت در ارزیابی و ویرایش، مقاله بر روی کاغذ A4 و با رعایت فضای مناسب در حاشیه‌ها و میان سطرها، حروف‌چینی شده و یک نسخه پرینت به همراه فایل مربوطه ارسال گردد.
- ۵- مقاله‌های ارسالی از حیث ساختار لازم است مشتمل بر بخش‌های زیر باشد:
الف- **چکیده:** چکیده‌ای ۲۰۰ تا ۳۰۰ کلمه‌ای به همراه واژگان کلیدی تهیه شود و ترجمه انگلیسی آن نیز ارائه گردد.
ب- **پاورقی‌ها:** توضیحات بیشتر در مورد موضوع، معادل‌های خارجی اسامی و اصطلاحات مبهم و مهجور با عنوان «پاورقی‌ها» در پایین صفحه مربوطه آورده شود.
ج- **منابع:** فهرست منابع فارسی و غیرفارسی در پایان مقاله، به طور جداگانه (در ادامه همدیگر؛ ابتدا منابع فارسی و در ادامه منابع غیر فارسی) به ترتیب حروف الفباء آورده شود:
- کتاب: نام خانوادگی، نام نویسنده (سال انتشار)، **نام کتاب**، نام مترجم، شماره جلد، محل انتشار: نام ناشر، نوبت چاپ.
- مقاله: نام خانوادگی، نام نویسنده (سال انتشار)، «عنوان مقاله»، **نام نشریه**، شماره نشریه.
د- **ارجاعات:** ارجاعات به صورت درون‌متنی پس از نقل مطلب به صورت زیر آورده می‌شود:
- منابع فارسی: (نام خانوادگی، سال نشر: شماره صفحه)
- منابع انگلیسی: (نام خانوادگی، سال نشر: شماره صفحه)، با این توضیح که در اولین مورد به کاربرد نام خانوادگی، عبارت فارسی نام نویسنده در داخل متن به صورت فوق ذکر شده و به صورت لاتین در پاورقی ذکر می‌گردد.
- در صورت تکرار استفاده، ارجاع به صورت کامل، همانند بار اول، نوشته می‌شود و از کاربرد واژه‌های همان، پیشین و مانند آن خودداری شود.
- چنانچه از نویسنده‌ای در یک سال بیش از یک اثر انتشار یافته باشد، این دو اثر با ذکر حروف الفبایی پس از سال انتشار از یکدیگر متمایز شوند.
۶- راهبرد توسعه در پذیرش یا رد، اصلاح و ویرایش مطالب و نیز نحوه چیش مقالات آزاد است.
۷- ارسال مقاله برای فصلنامه راهبرد توسعه به منزله تعهد نویسنده مبنی بر جدید بودن مطلب و عدم انتشار آن در نشریه دیگری است.
۸- مقالات ارسال شده بازگردانده نمی‌شود.
۹- هرگونه استفاده از مطالب مندرج در این فصلنامه با ذکر کامل نام منبع بلامانع است.

فصلنامه علمی راهبرد توسعه، مجله‌ای است نظری و تجربی که به مسایل مختلف توسعه در جمهوری اسلامی ایران می‌پردازد و هدف از انتشار آن، زمینه‌سازی برای پیشرفت ایران و دستیابی به اهداف چشم‌انداز بیست ساله است. راهبرد توسعه مفتخر است که آوردگاه اندیشه‌ها باشد. به همین منظور هیأت تحریریه فصلنامه راهبرد توسعه، از کلیه استادان، صاحب‌نظران و پژوهشگران برای ارسال مقالات علمی و پژوهشی خود جهت چاپ در این فصلنامه، دعوت به عمل می‌آورد.

فهرست مطالب

- ❖ سخن سردبیر..... ۵
- ❖ تأثیر دلارزدایی بر کاهش اثر تحریم و افزایش همگرایی اقتصادی مطالعه موردی: مبادلات ایران و کشورهای عضو آسه آن ۷
ابوالقاسم شهریاری / سیدنصراله حجازی / فهیمه عسگرآبادی
- ❖ اثر جانیشینی پول بر توزیع درآمد در ایران ۳۹
رحمان سعادت / اسمعیل ابونوری / یونس سعیدی
- ❖ مطالعه و تحلیل اثرات متغیرهای توسعه ای موثر بر جذب مازاد سرمایه در مناطق کمتر توسعه یافته کشور ۵۵
افشین کسالایی / میثم موسایی / رضاعلی محسنی / خلیل میرزایی / بهرام قدیمی
- ❖ مزیت ارزش‌های میراث صنعتی در حفاظت و توسعه گردشگری راه‌آهن سراسری ایران ۹۳
مرتضی فرح‌بخش / حمید ندیمی / علیرضا رازقی
- ❖ ارزیابی میزان تاب‌آوری اقتصادی ایران و تعیین عوامل مؤثر بر آن: قبل و بعد از برجام ۱۲۴
داوود حمیدی / مریم خلیلی اصل / فرهاد خداداد کاشی
- ❖ سیاست‌های مؤثر بر ساختارهای اقتصاد فرهنگ با رویکرد توسعه اجتماع محور (مورد مطالعه، محله اسلام‌آباد کرج) ۱۵۳
محمدتقی حیدری / سیما کاظمی لمراسکی
- ❖ نقش امنیت غذایی در اقتصاد مقاومتی با تأکید بر اندیشه‌ها، آراء و بیانات مقام معظم رهبری ۱۸۰
محمد بیدگلی / اصغر رجبی ده برزوئی
- ❖ بررسی آسیب‌های پیش روی صادرات کالاهای خلاق فرهنگی (مطالعه موردی: استان کرمانشاه) ۲۰۱
آئیژ عزمی / علی خزایی
- ❖ بررسی نقش کلیدی توسعه فرهنگی در مسیر پیشرفت کشورهای عقب مانده از روند توسعه ۲۲۵
سعید حق پرست / توحید ولی پور عتیق

سخن سردییر

توسعه، به معنای فرایند شکوفا ساختن استعدادها و ظرفیت‌های بالقوه یک جامعه در حوزه‌های مختلف فرهنگی، اقتصادی، اجتماعی، تاریخی و محیطی از خواسته‌ها و آرمان‌های ملی ما در یکصد و پنجاه سال اخیر بوده و طی این مدت تلاش‌های بسیاری برای نیل به این هدف صورت پذیرفته است. نمونه عینی این تلاش‌ها، اجرای پنج برنامه توسعه قبل از انقلاب و شش برنامه توسعه پس از انقلاب اسلامی است.

علیرغم همه این تلاش‌ها و اجرای برنامه‌های مذکور، طبق شاخص‌های جهانی توسعه، کشور ما در جرگه کشورهای توسعه یافته قرار ندارد، با این وصف سؤالات متعددی برای هر پژوهشگری مطرح می‌شود، از جمله:

۱. چرا علیرغم اجرای برنامه‌های توسعه و علیرغم تلاش‌های قابل توجه دولت و جامعه مدنی و ... هنوز جایگاه بایسته‌ای در توسعه نداریم؟
۲. موانع نیل به توسعه چیست؟
۳. عوامل مؤثر بر فرایند توسعه کدامند؟
۴. آیا عوامل خارجی در عقب ماندگی ما نقش اصلی را ایفا کرده یا عوامل خارجی؟
۵. نقش فرهنگ و باورهای جمعی در نیل به توسعه چه اندازه است؟
۶. آیا جغرافیای ایران می‌تواند نقش تعیین کننده‌ای در نیل به توسعه داشته باشد؟
۷. نقش شخصیت فرهنگی ایرانیان در این میان چه مقدار است؟
۸. آیا جامعه ما خصوصاً نخبگان در مسأله توسعه و مصادیق آن اجماع نظر دارند؟
۹. آیا تا کنون استراتژی مناسبی برای نیل به توسعه همه جانبه اتخاذ شده است؟
۱۰. چه رابطه‌ای بین توسعه و استقلال کشور وجود دارد؟
۱۱. آیا بدون آزادی‌های اجتماعی و سیاسی می‌توان به توسعه رسید؟
۱۲. آیا پتانسیل‌های طبیعی و انسانی در مناطق مختلف کشور به درستی شناسایی شده و مورد استفاده واقع شده است؟
۱۳. تنوع فرهنگی و تاریخی جامعه ما چه اندازه در تداوم وضعیت حاضر نقش داشته است؟
۱۴. و... صدها سؤال دیگر می‌توان بر این سیاهه افزود.

نکته قابل توجه این است که امروزه شرایط جهانی و حساسیت زمان به عنوان دو عامل مهم برای ضرورت حل و فصل مسائل توسعه به مجموعه عوامل جغرافیایی و تاریخی کشور افزوده شده است و این دو عنصر مسئولیت دولت و ملت را صد چندان می‌سازد. فصلنامه راهبرد توسعه، دریچه‌ای است برای نگاه علمی به ابعاد مختلف توسعه در ایران، موانع پیشرو و نقد برنامه‌ها و ... و استفاده از همه ظرفیت نخبگان کشور برای شناخت درست موضوع و ارائه راه حل‌های علمی برای نیل به توسعه همه جانبه.

بر این اساس همه محققان و علاقه‌مندان به توسعه کشور را دعوت می‌کنیم که نتایج تحقیقات و مطالعات خود را در قالب مقالات علمی برای این فصلنامه ارسال نمایند. انشاءالله جامعه ما از نتایج علمی و عملی آن‌ها بهره کافی و وافی برگیرد.

دکتر میثم موسایی

مقالات